

อิทธิราชย์ นันขันตี. 2562. “มิติทางวัฒนธรรมจากคัมภีร์ไบเบิล : กรณีศึกษาวัดศรีชมชื่น ตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม” ใน วารสารวิถีสังคมนุชย์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม. หน้า 18-38.

มิติทางวัฒนธรรมจากคัมภีร์ใบลาน : กรณีศึกษา
วัดศรีชมชื่น ตำบลพิमान อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม¹
The Cultural Dimension drawn from The Palm-Leaf
Manuscriptures: A Case Study of Wat Si Chomchuen,
Phiman Subdistrict, Na Kae District,
Nakhon Phanom Province.

อธิราชย์ นันขันตี²

Athirach Nankhantee

¹ บทความนี้ได้รับการสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยการศึกษาและนวัตกรรมการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านพิมาน ตำบลพิมาน อำเภอ นาแก จังหวัดนครพนม และ 2. เพื่อศึกษามิติทางวัฒนธรรมจากคัมภีร์ไบเบิลของวัดศรีชมชื่น ตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านพิมานมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน เรียกตนเองว่า ผู้ไทกะเลิง หมายถึง มีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและกะเลิงอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนยุคแรกของการตั้งหมู่บ้าน เป็นกลุ่มข้าโอกาสพระธาตุพนม มีหน้าที่เสียค่าหัวและไปสร้างที่พักสำหรับผู้เดินทางมาแสวงบุญเป็นประจำทุกปี พ.ศ. 2450 ตั้งอำเภอนองสูงบริเวณบ้านนาแก และแต่งตั้งหลวงศรีพลผลเป็นกำนันคนแรกของตำบลพิมาน ในช่วงเหตุการณ์ไม่สงบ ชาวบ้านพิมานมีการจัดตั้งเวรยามร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ จนถึง พ.ศ. 2529 สถานการณ์ได้คลี่คลาย ชาวบ้านพิมานดำรงชีวิตโดยอาศัยธรรมชาติ การทำนาที่นิยมคือทำนาสีกเป็นลักษณะการทำนาหยอดหลุม โดยดำเนินการหยอดเมล็ดข้าว ในเดือนสี่เมื่อถึงฤดูทำนา ชาวบ้านพิมานจะประสมภ้ยน้ำท่วม ต้นข้าวในนาสีกโตเต็มที่แข็งแรงทนต่อน้ำท่วม ชาวบ้านพิมานมีอาชีพปั้นไห เรียกว่า ไทพิมาน เกิดการซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้า เช่น เกลือ ข้าว ปลา ในชุมชนลุ่มน้ำก่ำ

คัมภีร์ไบเบิลที่พบ มีไบเบิลยาว และไบเบิลสั้น จำนวน 116 มัด 1,100 ผูก มีอักษรธรรมอีสาน อักษรไทยน้อย และอักษรขอม พบมากที่สุดคือ อภิธรรม ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นยอดธรรมของพระพุทธเจ้า จึงเป็นที่นิยมในการสร้างมากที่สุด คัมภีร์ไบเบิลที่ยังสืบเนื่องถึงปัจจุบัน คือ พระเจ้าแทนน่านแม่ ชาวบ้านยังใช้ประกอบในกองบุญอุทิศให้แก่พ่อแม่ที่เสียชีวิตแต่เปลี่ยนเป็นกระดาษขาวและพิมพ์ด้วยอักษรไทยปัจจุบัน อายุของคัมภีร์ไบเบิล ที่เก่าที่สุดคือ สังฆมธธาตุ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2304 ผู้เขียน ส่วนมากคือ พระอาจารย์อุคุตต์เป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดศรีชมชื่นมีชื่อเสียงด้านการเทศน์พระเวสสันดรเป็นที่รู้จักของคนในลุ่มน้ำก่ำเป็นอย่างดี เจ้าลาน คือ ผู้ที่ซื้อไบเบิลมาให้ผู้เขียนและได้รับอานิสงส์เท่ากับคำปรารภณา เพื่อให้ได้รับอานิสงส์ตามความตั้งใจ เช่น ปรารภณาไปถึงสุข ขอให้บุญกุศลไปถึงผู้ล่วงลับ ขอให้มิช้าวของเงินทอง พ.ศ. 2488 เกิดโรคผีตายในชุมชนทำให้ชาวบ้านเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนคัมภีร์ไบเบิลได้มีคำปรารภณาอานิสงส์ให้ผีพรรณฟ่องไสหายจากความเจ็บป่วย

คำสำคัญ : มิติทางวัฒนธรรม, คัมภีร์ไบเบิล

Abstract

The purpose of this research 1. To study the history of Ban Piman community, Piman Sub-district, Na Kae District, Nakhon Phanom Province, and 2. To study the cultural dimension from the Bailan scriptures of Wat Si Chomchuen, Piman Subdistrict, Na Kae District, Nakhon Phanom Province

The study indicated that Ban Piman community has a long history. Calling themselves Phutikaengling means having ethnic groups. Phutai and Klinging live together in the community. The first era of setting up a village is a group of Phra That Phanom opportunity Responsible to pay the bounty and to build accommodation for pilgrims every year. Year 2450 was established in Nong Sung district of Ban Na Kae. And appointed Luang Sripritphon as the first village headman of Phiman district During the unrest The villagers of Phiman have established a security guard with government officials until 1986, the situation has been resolved. Piman villagers live by nature. The popular rice farming is tattoo rice farming, which is a kind of drought cultivation. By sowing rice in the fourth month when rice farming season Piman villagers will experience flooding. Rice plants in Sak Na are mature, strong, resistant to floods. The villagers of Piman have jars called Hai Piman. Trading and exchanging of products such as salt, rice, and fish in Kam River Basin communities.

Palm leaf scriptures found there are 116 long palm leaves and 1,100 short palm leaves. There are Northeastern Thai scriptures, Thai Noi scripts and Khmer scripts. Metaphysics. Villagers believe that it is the balance of the Buddha. Therefore it is most popular to create. The palm leaf scripture that continues today is God instead of breast milk. The villagers still use it in a pile of merit dedicated to the deceased parents but changed to a long paper and printed with the Thai alphabet today. The age of the palm leaf scripture The oldest is Sang Hom That, built in 1761 B.E., most of the authors are Phra Ajarn Upakut, a former abbot of Wat Si Chomchuen, famous for

preaching Vessantara. He is well-known to the people in the Kam Basin. Lan is the person who bought Lan leaves to the author and received equal merit. Wishes in order to receive merit by intention such as desire to go and quell happiness. May the merit reach the dead Wish to have money. 2445 B.E., ghost disease in the community caused many people to die. The author of the Bailan scriptures has a desire to merit and brighten skin. Recover from illness.

Keywords : Cultural Dimension, Palm-Leaf Manuscriptures

1. บทนำ

คัมภีร์ใบลานเป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่ชาวอีสานในอดีตได้บันทึกเรื่องราวต่างๆ และสืบทอดมา เช่น เรื่องราวประวัติศาสตร์ ตำนานท้องถิ่น ตำนายา พงศาวดาร วรรณกรรมทางพุทธศาสนา คานา และอื่นๆ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต ความศรัทธาและความเชื่อของคนในท้องถิ่น เดิมนั้นการสืบทอดการเรียนรู้อักษรธรรมอีสานและอักษรไทยน้อย เกิดขึ้นที่วัดประจำท้องถิ่น มีพระสงฆ์เป็นครูสอน เมื่อชายชาวอีสานอายุครบ 20 ปี จะนิยมบวชเรียน และเรียนจากคัมภีร์ใบลานที่บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสาน และอักษรไทยน้อย อาทิ สูตรมนต์น้อย สูตรมนต์กลาง สูตรมนต์ปลาย สูตรมูลกัจจายน์ ทศชาติบาลี ฯ ควบคู่กับการคัดลอก บันทึก จารอักษรธรรมอีสานลงในแผ่นใบลาน โดยมีความเชื่อว่า อาานิสงส์ผลบุญเท่ากับการสร้างพระพุทธรูป 1 องค์ และเมื่อจารเสร็จแล้วไม่นิยมลงชื่อผู้แต่งหนังสือ (สมัย วรรณอดุร, 2547) เพราะเชื่อว่าเป็นพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้ง ผู้จารเพียงคัดลอกตามกันมา จะบอกเพียงชื่อผู้จาร ความปรารถนา และเจ้าศรัทธาในตอนท้ายที่พบในบางผูก จากความเชื่อดังกล่าวส่งผลให้มีการจารเอกสารใบลานเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นการใช้คัมภีร์ใบลานยังเป็นบททดสอบความสามารถของพระสงฆ์เพื่อสถาปนาขึ้น ฮตสรง เพื่อยกฐานะเป็น สำเร็จ ขา ครูฯ ตามจารีตอีสานดั้งเดิม(พระครูสุวรรณพคุณ,สัมภาษณ์) ในส่วนของสตรีอีสาน ไม่ได้บวชเรียน แต่มีส่วนในการตำผ้าขึ้น ไว้สำหรับห่อคัมภีร์ใบลาน บางคนมีความศรัทธามาจะนำเส้นผมของตนเองมาทำเป็นสายสนองร้อยเอกสารใบลาน เชื่อว่าจะได้อานิสงส์มาก ถือได้ว่าคัมภีร์ใบลานในอดีตมีความสำคัญและเป็นตัวเชื่อมร้อยรัตสังคัม ผู้คน เกิดกิจกรรมต่างๆที่สะท้อน

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงได้มีนโยบายปฏิรูปประเทศ มีการขยายการศึกษาาระบบโรงเรียนจากส่วนกลางสู่ภาคอีสาน และใช้อักษรไทยกลางเข้ามาแทนที่ ใช้กระดาษแทนคัมภีร์ไบเบิลาน การประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 เป็นต้นมา ทำให้อักษรไทยกลางเข้ามามีอิทธิพลเต็มที่ ส่งผลให้คัมภีร์ไบเบิลานถูกละเลย ประกอบกับมีการยกเลิกการสถาปนาสมณะศักดิ์ของพระสงฆ์ในพิธีฮีดสรง และให้พระสงฆ์เรียนหนังสือบาลีจากกรุงเทพ ทำให้คัมภีร์ไบเบิลานถูกละเลย พระสงฆ์ในปัจจุบันอ่านไม่ได้ จึงนำไปเผาไฟ หรือผสมเป็นมวลสารสร้างพระเครื่อง ขาดการดูแลรักษาในอดีต

การสำรวจเอกสารไบเบิลานที่ผ่านมาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโครงการสำรวจเอกสารโบราณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจากสถาบันต่างๆ จำนวน 10 สถาบัน ดำเนินงานตั้งแต่ปี 2527-2530 โดยทุนมูลนิธิโตโยตา ประเทศญี่ปุ่น โดยมีการออกสำรวจ จัดหมวดหมู่ และจัดทำบัญชีไว้เป็นหลักฐาน โดยการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม การคัดลอกต้นฉบับตัวเขียนที่สำคัญๆ ถ่ายทำไมโครฟิล์ม และวางแผนทำการคัดเลือกรวบรวมธรรมที่จะปริวรรต จากรายชื่อบัญชีสำรวจคัมภีร์ไบเบิลานของจังหวัดนครพนม มีบางอำเภอที่ไม่ได้สำรวจ (วิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2530) โดยเฉพาะอำเภอที่มีพื้นที่ติดต่อกับเทือกเขาภูพาน ซึ่งเป็นพื้นที่ไม่ปลอดภัยในช่วงเวลาสำรวจ เช่น อำเภอนาแก อำเภอดงหลวง

ชุมชนบ้านพิมาน ตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม เป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ลำน้ำก่ำ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในอดีต มีประวัติว่าอพยพมาจากบ้านพอก บ้านนาขาม เมืองมหาชัย แขวงคำม่วน สปป. ลาว โดยล่องเรือมาตามลำน้ำโขง แล้วเข้ามายังน้ำก่ำ ถึงจุดที่เป็นบ้านพิมานทำในปัจจุบัน และเห็นว่า มีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม จึงได้ตั้งถิ่นฐาน เรียกว่า บ้านพิมานท่า เพราะทำน้ำบริเวณนี้ มีต้นพิมานเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นมีเรื่องเล่าท้องถิ่นว่า มีครอบครัวชาย น้อยชาย และพี่สะใภ้ ได้เดินทางมาถึงบริเวณบ้านพิมาน จึงได้พากันตั้งถิ่นฐาน ส่วนพี่ชาย เมื่อเห็นว่าเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ จึงกลับไปชักชวนญาติพี่น้องที่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาอยู่ด้วย เมื่อพี่ชายเดินทางกลับมาพบว่า ภรรยาได้ตั้งท้อง ชาวบ้านเรียกว่าพิมาน หมายถึง พี่สะใภ้ ตั้งครรภ์ นอกจากนั้นชุมชนพิมานยังมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับ การจัดทำเครื่องบูชาต้นผึ้งต้นเทียนไปบูชาองค์พระธาตุพนม เมื่อตรวจสอบจากหลักฐานเอกสารใบบอกในสมัยรัชกาลที่ 5 พบว่า บ้านพิมานน่าจะเป็นเขตต่อชายแดนของเมืองมุกดาหาร (บริเวณบ้านพุ่มแก ตำบลพุ่มแก อำเภอนาแก

ในปัจจุบัน) เมืองสกลนคร (บริเวณอำเภอนาแกปัจจุบัน) กองข้าโองาสพระธาตุพนม และเมืองนครพนม ซึ่งสันนิษฐานว่า บริเวณบ้านพิมานน่าจะเป็นพื้นที่ทับซ้อนที่น่าสนใจค้นคว้าทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง ในปัจจุบัน บ้านพิมาน มีโบราณวัตถุที่มีค่า และน่าสนใจ คือ พระพุทธรูปองค์แสน เป็นพระพุทธรูปประจำของชุมชน เป็นศิลปะแบบลาวล้านช้าง มีจารึกสร้างเมื่อ พ.ศ. 2388 (รัชช ปุณโณทก, 2530) และมีคัมภีร์ใบลานจำนวนมาก เมื่อสำรวจเบื้องต้นพบคัมภีร์ใบลานมีความน่าสนใจ เช่น ร้อยสายสนองด้วยเส้นผม มีผ้าห่อโบราณที่มีประวัติมาจากแหล่งการค้าสำคัญในอดีต ผ้าที่แสดงสถานะของชนชั้นปกครอง ผู้พิจารณา เป็นบุคคลสำคัญของชุมชนและเป็นถิ่นบถือของชาวบ้านในกลุ่มนี้ ก้า รวมทั้งคำปรารภที่สอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญและวิถีชุมชน

จากความมั่งคั่งของทุนทางวัฒนธรรมคัมภีร์ใบลานของชุมชนบ้านพิมานที่มีจำนวนมาก หลากหลายและยังมีผู้อาวุโสที่คอยให้ข้อมูลสอดคล้องกับเนื้อหาและสภาพการใช้ที่น่าสนใจ คณะผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการศึกษามิติทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่มีคุณค่าและจัดระบบข้อมูลอย่างเหมาะสม ถูกต้องตามหลักวิชาการ จะนำไปสู่การจัดแหล่งเรียนรู้ชุมชน ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น โรงเรียนบ้านพิมาน รวมทั้งมีความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เพื่อให้เกิดการสืบทอดและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านพิมาน ตำบลพิมาน อำเภอ นาแก จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษามิติทางวัฒนธรรมจากคัมภีร์ใบลานของวัดศรีชมชื่น ตำบลพิมาน อำเภอ นาแก จังหวัดนครพนม

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทบทวนเอกสาร งานวิจัยต่างๆ ดังนี้

- 1) เอกสาร ตำรา วารสาร และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ จารึก เอกสารโบราณ

2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาจากวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมิติทางวัฒนธรรม คัมภีร์ไบเบิล

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Studies)

1) สำรวจคัมภีร์ไบเบิลานวัดศรีชมชื่นและจัดระบบ จัดทำหมวดหมู่ และลงทะเบียน ท่อผ้า จัดเก็บให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยสัมภาษณ์ ผู้อาวุโส ผู้รู้ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนชาวบ้านพิมาน เกี่ยวกับเนื้อหา และการใช้ในปัจจุบัน การสืบทอด ชื่อผู้คนเขียน ว่ามีความสอดคล้องกับประวัติ วัฒนธรรม คติความเชื่อ ของชุมชนอย่างไร

3) การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาระดมสมอง เพื่อศึกษาปัญหา ทิศทางวัฒนธรรมของชุมชน และหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟู สืบทอด คัมภีร์ไบเบิลาน

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงดังนี้

1) ผู้อาวุโส มีอายุ 70 ปี ขึ้นไป ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม จำนวน 10 คน

2) ผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มัคทายก จำนวน 5 คน

3) พระภิกษุ คือ เจ้าอาวาส และพระภิกษุอาวุโส จำนวน 3 รูป

4) ชาวบ้านพิมาน จำนวน 20 คน

พื้นที่ในการศึกษา

วัดศรีชมชื่น ตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

4. ผลการศึกษา

4.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านพิมาน ตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ชุมชนบ้านพิมานตั้งอยู่ใกล้กับลำน้ำก่ำ ซึ่งเป็นลำน้ำที่ไหลจากหนองหาน จังหวัดสกลนคร และไหลลงแม่น้ำโขง เป็นเส้นทางโบราณที่เชื่อมต่อชุมชนบริเวณหนองหานไปยังแม่น้ำโขง พบร่องรอยชุมชนสมัยทวารวดีและขอมหลายแห่ง พบหลักฐาน เช่น กลุ่มใบเสมาบ้านพุ่มแก ใบเสมาบ้านแก่งโพธิ์ ใบเสมาบ้านฝั่งแดง พระพุทธรูปสมัย

ทวารวดี บ้านพระทอง แสดงให้เห็นว่าลักษณะทางภูมิศาสตร์มีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนยุคประวัติศาสตร์ นอกจากนั้นทางด้านทิศใต้ มีเทือกเขาภูพานที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณ อาหารป่า ซึ่งเหมาะสมในการดำรงชีวิตในสมัยนั้น เทือกเขาภูพานในเขตตำบลพิมาน เป็นเทือกเขาที่ไม่สูงมากนัก เรียกว่า ภูพานน้อย เหมาะแก่การหาของป่า การดำรงชีพ และสามารถเดินทางไปได้ง่าย จึงทำให้ บริเวณบ้านพิมานเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานในสมัยโบราณ

การตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านพิมาน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่แน่ชัด แต่ชาวพิมานในปัจจุบันเรียกตนเองว่า ผู้ไทกะเลิง จึงสันนิษฐานว่า บ้านพิมานมีการตั้งถิ่นฐานรวมกันของทั้งชาติพันธุ์ผู้ไทย และกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง จากการบันทึกของชุมชนว่า เดิมทีนั้นชาวบ้านพิมาน อาศัยอยู่บ้านคำพอก บ้านนาขาม ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เกิดเหตุการณ์ด้านการเมืองการสู้รบ จึงอพยพล่องแพ ข้ามแม่น้ำโขง เข้ามาตามลำแม่น้ำก่าเรื่อย ๆ และได้ขึ้นทำเลเพื่อเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต จึงตั้งถิ่นฐานที่บ้านพิมานท่าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คำว่า “พิมานท่า” มีความหมายว่า ในบริเวณตั้งถิ่นฐานนั้น มีต้นพิมาน อยู่ จึงเรียกชื่อบ้านตามต้นไม้ ส่วนคำว่า ท่า หมายถึง ทำน้ำ ทำน้ำในลำน้ำก่า จึงเรียกรวมกันว่า พิมานท่า นอกจากนั้น มีตำนานเล่าว่า เดิมบรรพบุรุษชาวบ้านพิมาน มีพี่น้องสองคน และพี่สะใภ้ ได้ล่องแพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านพิมาน หลังจากนั้นพี่ชายได้กลับไปชักชวนญาติพี่น้องทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาสมทบ ช่วงเวลาที่เดินทางไปชักชวนญาติพี่น้องและกลับมายังหมู่บ้านใช้เวลานานมาก เมื่อกลับมาถึงหมู่บ้าน พบว่า ภรรยา หรือ พี่สะใภ้ ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า พี่ ที่อาศัยอยู่กับน้องชาย ตั้งครุฑ ภาษาล้านนาเรียกว่า มาน เรียกรวมกันว่า พิมาน จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า พิมาน เมื่อชาวบ้านได้ตั้งถิ่นฐานแล้วได้สร้างวัดศรีบุญเรือง เมื่อ พ.ศ. 2350 (พระครูสุวรรณพคุณ, สัมภาษณ์) ในช่วงเวลาดังกล่าว พบมีการสร้างวัดขึ้นในชุมชนหลายแห่ง เช่น วัดท่าโพธิ์ชัย บ้านพระทอง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2300 วัดทุ่งโพธิ์ศรี บ้านพระทอง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2300 วัดจอมแจ้ง บ้านพุ่มแก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2331 วัดทุ่งศรีมงคล บ้านโพหนองสร้างเมื่อ พ.ศ. 2304 บ้านโพธิ์ชัย บ้านนางเลิศ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2325 วัดโพหนองสว่าง บ้านนาฉันทะ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2350 (พระครูสุวรรณพคุณ, สัมภาษณ์) วัดและชุมชนดังกล่าวล้วนอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำก่าทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่า ลำน้ำก่า มีความสำคัญในฐานะเป็นเส้นทางโบราณและการตั้งถิ่นฐานการของผู้คนหลายกลุ่มในยุคต้นรัตนโกสินทร์ เรื่อยมาจากการศึกษาของ ประวิทย์ คำพรม (2546) ให้ข้อมูลสอดคล้องว่า ชนเผ่ากระเลิงเดิมอาศัยอยู่บริเวณธาตุพนม ต่อมาถูกรบกวนจากชาวลาวและชาวผู้ไทยแย่งที่ทำกิน จึงได้

ล่อยเรือตามลำแม่น้ำก้าเข้ามาแสวงหาที่อยู่ใหม่ จึงอาจเป็นไปได้ว่าชาวบ้านพิมานมีบรรพบุรุษเป็นกะเลิง ชาวกะเลิง มักจะถูกเรียกว่า ซ่า หรือ ซ่าเลิง ไม่พบความหมายเดิมในความทรงจำของกลุ่มที่จะบอกได้ แต่พบความหมายในภาษามอญซึ่งแปลว่า “คน” นอกจากนี้ยังมีการสันนิษฐานว่า คำนี้มาจากภาษาจาม คือ กะลุง (klung) เพี้ยนจากภาษาจีนคำว่า คุณ-ลุน (Kun-lun) หรือ กุรุง (Kurung) ซึ่งชาวจีนใช้เรียกคนกลุ่มนี้ ภายหลังจากอารยธรรมเขมรขึ้นมาอิทธิพลในลาวจรดเวียดนามเหนือ เขมรก็ใช้คำว่า กะลุง เรียกคนกลุ่มนี้ พร้อมทั้งระบุว่า ถิ่นฐานของชาวกะลุงมีอยู่ในเทือกเขาทางทิศตะวันตก (สุรรัตน์ วรรณรงค์รัตน์, 2539) ชาวกะเลิงมีภูมิปัญญาด้านการปั้น ซึ่งสอดคล้องกับ ผู้ใหญ่นิกร พ่อเพียงโคตร ให้ข้อมูลว่า เดิมชาวบ้านพิมานมีอาชีพปั้นไห เรียกว่า ไหมบ้านพิมาน มีชื่อเสียงในกลุ่มน้ำก้า และมีการค้าขายกับชาวบ้านพระซองและชาวบ้านบ่อตกซ้อน เพราะทั้งสองหมู่บ้านนี้เป็นแหล่งผลิตเกลือ จึงทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจ ไห เกลือ ข้าว ที่มีความร่ำรวยในอดีต

การอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ตามลำน้ำก้าภายหลังสงครามเจ้าอนุวงศ์

ภายหลังสงครามเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์ เป็นต้นมา ราชสำนักสยามได้จัดการปกครองหัวเมืองลาวขึ้นใหม่ และเกลี้ยกล่อมกลุ่มคนที่อยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ฝั่งขวา ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ลื้อ ผู้ไท ซ่า กะเลิง แสก โข โย้ย เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ด้วยเกรงว่าจะเป็นแหล่งสะสมกำลังคน โดยอพยพเข้ามาตามลำน้ำสำคัญ เช่น ลำน้ำก้า ลำน้ำสงคราม บึงฮวก ห้วยทวย ปรากฏว่า กลุ่มผู้นำชาติพันธุ์ต่างๆ ได้เข้ามาสวามิภักดิ์และขอตั้งถิ่นฐานแล้วเสนอไปยังราชสำนักสยามให้ยกฐานะเป็นเมือง เช่น ชาวผู้ไทตั้ง เมืองเรณูนคร ชาวลื้อ ตั้งเมืองท่าอุเทน ชาวโซ่ ตั้งเมืองกุสุมาลย์มณฑล ชาวโย้ย ตั้งเมืองอากาศอำนวย ฯ ตามลำน้ำก้า มีชาวผู้ไทบางส่วนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกับชาวบ้านพิมาน จึงทำให้ชาวบ้านพิมาน เรียกตนเองว่า ผู้ไทกะเลิง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ภาษาพูดของชาวบ้านพิมานจะผสมผสานกับภาษาผู้ไทและกะเลิง เช่น คำว่า ไบไหน ภาษาผู้ไท ว่า ไปสไลเอ ภาษาไทพิมาน ว่า ไปสไล ซึ่งไม่ออกเสียงเป็นสระเอเหมือนภาษาผู้ไทโดยทั่วไป เมื่อเทียบภาษาแล้ว สอดคล้องกับ ชุมชนผู้ไทบ้านกลาง อ.เมืองจ.นครพนม และ ชุมชนผู้ไท อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร และมีเครื่องญาตินามสกุล “วงศ์” เช่น วงศ์หนายโกฏี วงศ์ตาผา วงศ์ตาแสง วงศ์เทวราช ฯ ซึ่งเป็นนามสกุลที่แพร่หลายในอำเภอนาแก ซึ่งมีบรรพบุรุษเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง จึงสันนิษฐานตามหลักฐานว่า บ้านพิมานมีทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและชาติพันธุ์กะเลิง ผสมผสานอยู่

ปัญหาการแย่งชิงตัวเลกข้าโอกาส และการแบ่งเส้นเขตแดนเมือง สกลนครและเมืองมุกดาหาร ชุมชนข้าโอกาสบ้านพิมาน

ชาวบ้านพิมานรับรู้ว่าตนเองเป็นข้าโอกาสพระธาตุพนม หมายถึงกลุ่มคนที่สืบทอดความเชื่อว่าบรรพบุรุษได้รับการอุทิศจากกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้างโดยมอบหมายหน้าที่ให้เป็นผู้รับใช้พระสงฆ์และดูแลพระธาตุพนม ครั้นถึงฤดูเก็บเกี่ยวต่างก็นำข้าวพืชผัก ปราสหุ้ง และเครื่องสักการะต่างๆมาถวายพระธาตุพนมเป็นประจำทุกปีมิได้ขาด (ทศพล อาจหาญ, 2542) ชุมชนบ้านพิมานห่างจากองค์พระธาตุพนมประมาณ 30 กิโลเมตร อยู่ในเขตด้านทั้ง 4 คือ เวียงหล่มหนอง คือ บ้านหลักศิลา เวียงปากก่า คือ บ้านน้ำก่า เวียงแปดบ่อสามล้าน คือ บ้านเซบั้งไฟ และ เวียงกบิล คือ บ้านนาแก (ณัฐกรรณ์ คำลุน, สัมภาษณ์) ซึ่งด้านทั้ง 4 เป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา ส่วนบ้านพิมานอยู่ในเขตเวียงกบิล จึงเชื่อได้ว่า บ้านพิมานเดิมเป็นหมู่บ้านข้าโอกาส จากการสัมภาษณ์นายนิกร พ่อเพี้ยโคตร ผู้ใหญ่บ้านพิมาน ให้ข้อมูลว่า “ชาวบ้านพิมานต้องไปเสียค่าหัวต่อองค์พระธาตุพนมทุกปี และต้องไปจัดสถานที่ดูแลผู้เดินทางมานมัสการองค์พระธาตุพนมทางทิศตะวันตก โดยเกณฑ์แรงงานชายไปช่วยทำเพิงที่พักมุงด้วยผ้าห่มก่า (ผ้ากระสอบ)” (นิกร พ่อเพี้ยโคตร, สัมภาษณ์) เมื่อพิจารณาลักษณะทางภูมิศาสตร์พบว่า บ้านพิมานมีพื้นที่ซ้อนทับระหว่างเมืองสกลนคร เมืองมุกดาหาร เมืองนครพนม และกองข้าโอกาสพระธาตุพนม จึงมีเหตุการณ์ร้องเรียนดังนี้

พ.ศ.2431 พระพิทักษ์เจดีย์ นายกองข้าโอกาสพระธาตุพนม ได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังพระยาราชเสนา (ทัต ไกรฤกษ์) ปลัดทูลฉลองกรมมหาดไทยฝ่ายเหนือ ข้าหลวง จัตราราชการอยู่เมืองอุบลราชธานี กล่าวหาเมืองมุกดาหาร เมืองนครพนม เมืองสกลนคร ว่า ชัดขวาง แย่งตัวเลกข้าพระธาตุพนม เพราะว่ากองข้าโอกาสถูกยกเว้นการเสียส่วย แต่ถูกเกณฑ์สิ่งของ เช่น กรวด หิน ปูน ทราย และเกณฑ์แรงงานเพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุพนม อยู่เวรยามรักษาองค์พระธาตุ แต่ต่อมา เมืองมุกดาหาร เมืองสกลนคร และเมืองนครพนม ได้เรียกเก็บส่วยจากข้าโอกาส คนละกึ่งตำลึง (สองบาท) (สุรจิตต์ จันทรสภา, 2543)

พ.ศ. 2439 พระจันทรสุริยวงษ์ (คำ) เจ้าเมืองมุกดาหาร ได้แย่งชิงเอาเขตแดนเมืองสกลนคร โดยมีใบบอกไปยัง พระยามหาอำมาตย์ (ชื่น กัลยาณมิตร) ข้าหลวง ซึ่งเป็นแม่ทัพปราบฮ่อ จัตราราชการอยู่เมืองหนองคาย ได้แต่งตั้งพระบำรุงสุนทร เป็นข้าหลวง ไปปักหลักเขตแดน เมืองมุกดาหารปักหลักที่ลำน้ำก่า บ้านปากน้ำก่า บ้านนา

แก ต่อมา พระศรีสกุวษ์ ผู้ช่วยผู้เป็นอุปฮาด เอาตราตั้งพระยาประเทศธานี ร้องเรียน พระยามหาอำมาตย์ (ซึ่ง กัลยาณมิตร) ให้พระบำรุงสุนทรไปปักหลักเขต ตั้งเตรียมน้ำโขง ไปถึงบ้านอุ่มแก (พุ่มแก) ราชวงษ์ ราชบุตร เมืองมุกดาหารไม่ยอม (สุรจิตต์ จันทรสชา, 2543)

การแย่งชิงตัวเล็กเพื่อเสียส่วย อาจเกิดจากการแบ่งเขตแดนไม่ชัดเจนของ เมืองมุกดาหาร เมืองสกลนคร เมืองนครพนม อาจมีการก้าวล้ำเข้าไปเก็บส่วยกับข้าโอกาส พระธาตุพนม โดยเฉพาะบ้านพิมาน ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของน้ำก่ำ เมืองมุกดาหาร และ เมืองสกลนคร อาจเข้าใจว่า เป็นเขตแดนของตนเอง จากการศึกษาข้อมูลทางเมืองหนองสูง พบว่า เจ้านายเมืองหนองสูงเคยมาเก็บส่วยที่บริเวณบ้านพิมาน แต่ชาวบ้านพิมานแจ้ง ว่า ตนเองเป็นข้าโอกาส จึงไม่ได้เก็บส่วยแต่อย่างใด จึงมีบางคนเท่านั้นที่เสียส่วยให้กับ เมืองหนองสูง แสดงว่า บ้านพิมานในช่วงนี้ อาจมีการย้ายถิ่นเข้ามาในหมู่บ้าน จึงทำให้ บางคนไม่เข้าใจแนวปฏิบัติการเสียส่วยของข้าโอกาสพระธาตุพนม

ตั้งอำเภอเมืองหนองสูงที่บ้านนาแก

ก่อนปฏิรูปการปกครองนั้น กรมพระยาฯ ดำราชานุภาพ ได้เสด็จตรวจ มณฑลนครราชสีมา มณฑลอุดรธานี จึงมีหนังสือไปบอกจากกรมการเมืองสกลนครไปยัง เมืองมุกดาหาร เมื่อพ.ศ. 2433 ให้ชุมชน ปลุกสำนึก ตัดทาง จัดเสบียง อาหาร ไร่คอย ต้อนรับ กรมพระยาฯ ดำราชานุภาพ เสด็จตรวจมณฑลนครราชสีมา มณฑลอุดรธานี ปรากฏชื่อ ตำบลพิมาน ว่า “... บ้านพิมาน ตำบลหนึ่ง สองหลัง ตูบกอม้า รวมสี่หลัง” พ.ศ. 2445 บ้านพิมานทำไต่ขมายมาตั้งบ้านพิมานท่ง ด้วยมูลเหตุว่า บ้านพิมานทำน้ำท่วม ในช่วงฤดูฝน และตั้งวัดชื่อว่า วัดศรีชมชื่น มีความหมายว่า วัดที่มีความชุ่มชื่น ร่มเย็น

พ.ศ. 2450 กระทรวงมหาดไทย ประกาศให้ยุบ บริเวณ ลงเป็น เมือง และ ใช้คำว่า มณฑล เมือง อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน บริเวณธาตุพนม เปลี่ยนเป็น เมือง นครพนม เมืองนครพนม แบ่งเป็น 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครพนม อำเภอเมืองไชยบุรี อำเภอเมืองท่าอุเทน อำเภอเมืองอากาศอำนวย อำเภอเมืองกุสุมาลย์มณฑล อำเภอเมือง เรณูนคร อำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอเมืองหนองสูง เมื่อมีการยุบเมืองหนองสูงลงเป็น อำเภอหนองสูง พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ ข้าหลวงประจำเมืองนครพนม มีคำสั่งที่ 189/1388 วันที่ 12 กรกฎาคม ร.ศ. 126 ให้ย้ายที่ตั้ง ที่ว่าการอำเภอหนองสูง ไปตั้งที่ บ้านนาแก และมีคำสั่งแต่งตั้งให้ ท้าวศรีกระทุม ซึ่งภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น หลวงพิทักษ์พนมเขต (สีห์ จันทรสชา) เป็นรักษาการนายอำเภอหนองคนแรก

พ.ศ. 2460 ประกาศเปลี่ยนนาม อำเภอหนองสูง เป็นอำเภอนาแก ส่วนบริเวณเมืองหนองสูงเดิมได้ยุบลงเป็นตำบลหนองสูง และตำบลคำชะอี ตั้งโรงเรียนบ้านพิมาน เมื่อ พ.ศ. 2460 (บริเวณโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพิมานในปัจจุบัน) ต่อมาย้ายไปด้านทิศตะวันตก ในปัจจุบัน ในปีเดียวกัน ได้แต่งตั้งกำนันคนแรกคือ หลวงศรีพิฤพล

กำนันคนที่ 2 คือ นายสุตธนู ศรีจันทร์ เป็นลูกชายคนที่ 2 ของหลวงศรีพิฤพล

กำนันคนที่ 3 คือ นายสุวรรณ ศรีจันทร์ เป็นลูกชายคนที่ 3 หลวงศรีพิฤพล

กำนันคนที่ 4 คือ นายกำ ชาเรืองเดช เป็นกำนันโดยการแต่งตั้งคนสุดท้าย

พ.ศ. 2482 มีชาวญวน เดินทางมาอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของหมู่บ้านไม่มีไร่นา ขอรับจ้าง มีผู้นำ คือ องค์กร้า ได้สร้างกุฏิและสร้างศาลาโรงธรรม พ.ศ. 2488 เกิดโรคฝีดาษอย่างรุนแรง คนตายเกือบทั้งหมู่บ้าน พ.ศ. 2492 องค์กร้า เติง ชาวญวน บุรณะวิหาร บุรณะโรงเรียนสอนปริยัติธรรม วัดเทพมงคลประดิษฐาราม ตำบลพิมาย พ.ศ. 2506 เกิดเหตุการณ์คอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2513 ราคาข้าวรับจ้างขนส่งขายข้าว เกวียนละ 1 บาท 50 สตางค์ ราคาวัวควาย สูงสุด 3,000 บาท จากราคาปกติ 300-400 บาท พ.ศ. 2515 เกิดเหตุการณ์ฝนแล้ง ชาวบ้านได้นำหนังสือพญาคันคาก มาอ่านเพื่อขอฝน พ.ศ. 2516 นายหนูกาน เป็นกำนันประจำตำบลพิมาน ได้รับรางวัลแทนบทองค์ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ประกาศ หากใครดำรงตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องตาย พ.ศ. 2536 แยกการปกครอง โดยบางหมู่บ้าน ขึ้นกับตำบลสีชมพู พ.ศ. 2542 จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลพิมาน นายธงชัย ชวนทองดี เป็นกำนัน คนที่ 10 ได้ไม่นาน ได้ขอลาออกเนื่องจากความไม่พร้อมหลายอย่าง ต่อมา นายนิกร พ่อเพียรโคตร เป็นกำนันคนที่ 11 มีวาระ 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2542-2547 นายไพฑูรย์ ไกลวิชัย ได้ลงสมัครกำนัน แต่มีการผิดกับหลักการระเบียบบางอย่าง จึงทำให้ นายวิฑูรย์ ตาลิชัย ได้รับการเลือกเป็นกำนันคนที่ 12

4.2 มิติทางวัฒนธรรมจากคัมภีร์ไบเบิลาน วัดศรีชมชื่น ตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

จากการสำรวจพบคัมภีร์ไบเบิลาน 2 ลักษณะ คือ เอกสารไบเบิลานยาว หรือเรียกว่า หนังสือผูก และเอกสารไบเบิลานสั้น หรือเรียกว่า หนังสือก้อม มีรายละเอียดดังนี้

คัมภีร์ไบเบิลานที่สำรวจพบ จำนวน 116 มัด 1,100 ผูก เรื่องที่พบมากที่สุดคือ พระอภิธรรม จำนวน 173 ผูก สล่องต่างๆ 94 ผูก แทนน้ำนมแม่ 73 ผูก ลำพระเวส 60 ผูก สังฆอมธาตุ 52 ผูก มูลนิพพาน 24 ผูก ปัญญาปารมี 20 ผูก อุณหสวีย์ 11 ผูก อื่นๆ 593 ผูก ไบเบิลานจารด้วยอักษรธรรมอีสาน พบมากที่สุด จำนวน 1,059 ผูก มีเนื้อหา

เกี่ยวกับ นิยายธรรม ตำนานพุทธศาสนา สล่องต่างๆ พระสูตร พระอภิธรรม พระวินัย บทสวดปาฏิโมกข์ ลำพระเวสสันดร บทพิพมณฑ์ บาลีสูตรมนต์น้อย ปัญญาปารมี แขน น้ำนมแม่ มุลนิพพาน อุณหสิริชัย ไบลานจารด้วยอักษรไทยน้อย จำนวน 11 ผูก ส่วนมาก เป็นวรรณกรรมนิทาน มักเป็นลำขนาดใหญ่ เช่น ลินไชย คันคาก จำปาสี่ต้น ธรรมคาสอน โลก หมายถึง ไบลานจารด้วยอักษรขอม จำนวน 7 ผูก ส่วนมากเป็นพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ พระสูตร

ภาพ เจ้าศรีธธาใช้เส้นผมถักเป็นสายสนองร้อยใบลาน

จากการสัมภาษณ์สถานภาพการใช้คัมภีร์ใบลาน พบว่า ชาวบ้านพิมานมี คนอ่านคัมภีร์ใบลานได้ ประมาณ 5 คน ส่วนมากสายตาไม่ดี ลืม มีการใช้ในชุมชนที่รับรู้ คือ เมื่อ พ.ศ. 2515 เกิดภาวะแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ชาวบ้านได้นิมนต์พระสงฆ์ คือ หลวงพ่อคุด นำ ลำพญาคันคาก มาเทศน์ จึงทำให้ฝนตกลงมา ซึ่งบ้านยังเชื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์ของลำพญาคันคากจนถึงปัจจุบัน ส่วนการใช้ในปัจจุบัน คือ เมื่อมีการตั้งกองบุญ อุทิศให้แก่พ่อแม่ ที่เสียชีวิตไปแล้ว จะต้องมีคัมภีร์ใบลานเรื่อง พระเจ้าแทนน้ำนมแม่ มาใส่ในกองบุญอุทิศด้วย ซึ่งในปัจจุบันเป็นกระต่ายยาวลักษณะคล้ายใบลาน พิมพ์ด้วย

ภาษาไทย ถือเป็นของสำคัญและบุญกุศลจะส่งถึงพ่อแม่ที่ล่วงลับได้ เดิมนั้นจะเป็นคัมภีร์ไบเบิลจารด้วยอักษรธรรมและนิมนต์พระมาเทศน์เรื่องพระเจ้าแทนน้ำนมแม่ ซึ่งแตกต่างจากการใช้คัมภีร์ไบเบิลของชุมชนไชยบุรี ว่า การใช้คัมภีร์พระเจ้าแทนน้ำนมแม่ จะอุทิศเฉพาะให้กับแม่ที่ล่วงลับเท่านั้น ส่วน พ่อ จะไม่ใช่ (พระครููปที่ปจันทรโรภาส, สัมภาษณ์)

อายุของคัมภีร์ไบเบิล

เอกสารไบเบิลที่บันทึกเก่าที่สุดคือ สังฆมณฑล จารด้วยอักษรธรรม เมื่อสังกาสได้ ฮ้อย 23 หรือ พ.ศ. 2304 จำนวน 10 ผูก เอกสารไบเบิลที่ บันทึกใหม่ที่สุดคือ ยมก อักษรธรรม ผู้เขียนพระประมวล พ.ศ. 2513 1 ผูก เมื่อวิเคราะห์ ตามประวัติการตั้งหมู่บ้านไม่สอดคล้องกัน มีข้อสันนิษฐานว่า คัมภีร์ไบเบิลไม่น่าจะนำมาพร้อมกับการเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐาน หรือ ประวัติการตั้งหมู่บ้านอาจมีความคลาดเคลื่อนหรือน่าจะเคลื่อนย้ายมาหลัง พ.ศ. 2304 นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาการตั้งวัด เมื่อ พ.ศ. 2445 อาจนำมาจากที่อื่นภายหลัง

ผู้สร้าง ผู้เขียน (ลิจนา) คัมภีร์ไบเบิล

ผู้สร้างไบเบิล หรือ ผู้ลิจนา เป็นเพียงผู้คัดลอก เพราะเชื่อว่า หลักธรรม คำสอนในคัมภีร์ไบเบิลเป็นโอวาทของพระพุทธเจ้า จึงไม่อาจเป็นผู้แต่งได้ ได้เป็นเพียงผู้คัดลอก ผู้พิจารณา หรือ ผู้เขียนไบเบิล จากการสำรวจพบคัมภีร์ไบเบิลวัดศรีชมชื่นพบว่า ส่วนมากเป็นพระสงฆ์วัดศรีชมชื่น และพระสงฆ์จากที่อื่น เมื่อตรวจสอบแล้ว บางท่านไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นใคร เพราะมีอายุมาก ผู้สร้าง ผู้เขียน (ลิจนา) ที่พบในคัมภีร์ไบเบิลวัดศรีชมชื่น มีดังนี้

เจ้าขนานท้าว สมเด็จพระบุผา เจ้าขนันโชติ หัวซออุปุต เจ้าหม่อมลา เจ้าหัวหม่อมไทร เจ้าหัวโสม พ่อคำมุน เจ้าสมเด็จพระมหาโครต พระเป้า จัวบอง เณรนุก สมเด็จพระเจอน จัวจำปา เจ้าหัวลา เจ้าหัวซาเสือ หัวเจ้าสมเด็จพระคม พระวงศา คัมภีร์ปัญญา พระครูพรหม เจ้าหัวซาสวน หัวจันดี พระกัณฑ์ เจ้าหัวตีสสะ เจ้าขนันโจร เณรอุ้น เจ้าขนันหลาย พระภิกษุทอง ไกยรุร เณรแปลง เจ้าหม่อมลา เจ้าหม่อมธรรมวง จัวลุน เณรนุ เณรมาต จัวอุปประ อ้ายคำทา เณรสุต สามเณรอินทร์ พระครูลาโน วัดเลียบ หม่อมชื่น เจ้าหัวซาลำ หัวครูธรรมาสีริราช สมเด็จพระโสภกา พระวิภินายม หัวเจ้าอุปปาลี เจ้าจาน จัวอุปละ อ้ายจัวยม อ้ายจัวโท ขันนพิมพ์ พระสุวรรณวง จารจันดี เจ้าขนันกัณฑ์ พระครูเพี้ย พระประมวล เจ้าหม่อมสุภา จัวขวัญ หม่อมบุญ หัวเจ้าธรรมจันดี สีวิรัช เจ้าหม่อมนัน สังฆราชปิฎก หม่อมสา เจ้าเกต ขันนหม่อมเคน เจ้าหัวไหมสุภา ญาครูโครตวง พระภิกษุทองมณี

สิทธิศักดิ์ พระภิกษุคำคาน พระหลวงพรหม พระป้อม สมเด็จพระเจ้าปากดี เณรจอม พระสุวรรณ นายอิน/นางปาน หัวเจ้า โยมเกียง เจ้าหัวสมเด็จพระปา พระปุ พระภิกษุเต็บ หัวเจ้ามณี ขันดี พระบัว ขันโชติ ขันนุ หลวงพ่อสอน สามเณรปอง พระสิม พระเทพ เจ้าหม่อมหมุด จิว บุญมี หัวหม่อมสี เจ้าหัวอ่อนตา เจ้าหัวดี เจ้าสมเด็จพระแค้น

ผู้วิจารณ์คัมภีร์โบลานที่พบมากที่สุด คือ หัวซาอุคุด หรือชาวบ้านพิมาน เรียกว่า ญาพ่อคุด เป็นพระภิกษุที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเทศน์ โดยเฉพาะการเทศน์ พระเวสสันดร มีชาวบ้านต่างๆได้มานิมนต์ท่านไปเทศน์เป็นประจำ แถบอำเภอเรณูนคร เช่น บ้านนาม่วง บ้านโคกหินแฮ่ บ้านบ่อดอกซ้อน บ้านพระทอง เมื่อท่านไปเทศน์แล้ว มักนำ ไห ไปแจกให้กับญาติโยม เพื่อใช้สำหรับหมักปลา ร้า ชาวบ้านมักจะถวายเกลือ เพื่อให้หลวงพ่อนำมาแจกญาติโยมที่บ้านพิมาน (ใบสี เพชรฤทธิ์, สัมภาษณ์) ถือเป็นการแลกเปลี่ยนในสมัยโบราณ ด้วยความดีและเป็นบุคคลสำคัญชาวบ้านได้สร้างเจดีย์สำหรับใส่อัฐิของท่านไว้ในบริเวณวัดจนถึงปัจจุบัน

ภาพแสดง เจดีย์บรรจ้อัฐิ หัวซาอุคุด

นอกจากนั้นยังพบคัมภีร์ใบลานที่สร้างโดยกรมการเมือง คือ หนังสือเมืองแสนเมืองจันทร์ สันนิษฐานได้ว่า หมูบ้านพิมาน เป็นหมู่บ้านที่มีความสำคัญจนมีตำแหน่งกรมการเมืองได้มาปกครอง

ภาพ แสดงหนังสือของเมืองแสนเมืองจันทร์

เจ้าลาน

เจ้าลาน คือ ผู้ที่ซื้อใบลานมารวมให้ผู้ลิจนา หรือ เป็นเจ้าของลาน อาจเป็นผู้ลิจนาด้วยหรือไม่ก็ได้ จากการเก็บข้อมูลพบเจ้าลานดังนี้ อาญาครุอาสาพรหม อาญาครุลา พระกัณฑ์หา พระจันทร์โครต พระสุวรรณ พระชิน อาสญาครุ หม่อมคุด บ่าวแดง

จากการสัมภาษณ์พระครูสุวรรณนพคุณ เจ้าคณะตำบลพิมาน ให้ข้อมูลว่า เจ้าลานเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อใบลาน แต่ไม่มีเวลา จึงจ้างหรือวานให้ ผู้อื่นลิจจารณาและได้อานิสงส์เหมือนกันกับผู้ลิจจารณาทุกประการ

คำปรารภ อานิสงส์

การจารใบลานมีอานิสงส์มาก ชาวอีสานเชื่อว่า การจารใบลานด้วยอักขระ 1 ตัว เป็นการบันทึกเรื่องราวคำสอนทางศาสนา มีอานิสงส์เท่ากับการสร้างพระพุทธรูป 1 องค์

จึงทำให้ ผู้ที่บวชเรียนในสมัยอดีตมักจะต้องเรียนและจารใบลานได้ เพื่อจะได้ขึ้น ฮตสรงตามประเพณีท้องถิ่น จากการสำรวจคัมภีร์ไบเบิล พบว่า ผู้จารใบลานมีคำปรารภณาดังนี้

1. คำปรารณานาบุญกุศล

“... เจ้าหัวโสม พ่อแม่ อ้ายน้อง พร้อมกัน สร้างล่ำสังฆอมธาตุ ไว้กับศาสนา พระพุทธเจ้า ตาบต่อเท่า 5 พัน วัสสา ก็ข้าเทอญ อัน 1 ขอให้ได้ถึงสุข 3 ประการ นิรพานเป็นที่แล้ว เถิงยอดแก้วอรหันตา ก็ข้าเทอญ”

“...ขอให้ผู้ข้า ได้เกิดพร้อมพระศรีอริยมเตไตรยเจ้า ชุกชาติก็ข้าเทอญ”

“...ขอให้หายเสีย กรรมทั้ง 5 ก็ข้าเทอญ”

“...ขอให้แม่ไปค้าไปชูงยังปู่ตานาย พ่อแม่ อ้ายน้อง ผุ่งตาย ผุ่งยัง ลูกเต้าหลานเหลน พี่น้อง ญาติวงศา ผุ่งมรณะไปสู่ปรโลกนั้น ขอให้ได้ถึงสุข สุนค ก็ข้าเทอญ”

เนื่องจากชาวบ้านพิมานเป็นชาวพุทธ จึงมีคำปรารภณาดำเนินคดีพุทธศาสนา ถึงการเกิดขึ้นของพระศรีอริยมเตไตรย และมีความประสงค์ไปเกิดในยุคพระศรีอารีย์

2. คำปรารภณาให้หายจากความเจ็บป่วย

“...ขอให้หายเสียพยาธิ ในขันธ์ ขันสันตะ แห่งผู้ข้า..”

“...อ้ายจั่วโท เล่าโซด้วยขี้หิด ติดใส่แม่ แม่กุ่มไทเอื้อน ตัวลาว เจ้าลาวเสวยบุญญะผละ ลาวจึงได้สร้างล่ำเมตไตรยสูตร แล..”

“...ขอให้ตื่นมือ พร้อมหูตา เคียนคาคาปาดแล คิ้ว ดั่ง นั้น ก็ให้งาม กับทั้งตนตัว เนื้อเลากิ่ง กลิ้งยอด ปาก แล ก็ข้าเทอญ”

คำปรารภณาแก่ตัวเองนั้น พบว่า สอดคล้องกับประวัติของชุมชนว่า เมื่อ พ.ศ. 2488 ชุมชนบ้านพิมานเกิดเป็นโรคหัดระบาด ส่งผลให้เกิดคนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ผู้จารภณาปรารภณาไม่ให้เกิดโรคดังกล่าวและให้มีผิวพรรณสวยงาม

5. อภิปรายผล

จากการศึกษามิติทางวัฒนธรรมจากคัมภีร์ไบเบิล : กรณีศึกษาวัดศรีชมชื่น ตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้สำรวจสภาพคัมภีร์ไบเบิลถูกเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีภายในหีบภายในวิหารพระพุทธรูปองค์แสนและหอสมุดแห่งชาติได้อนุรักษ์และจัดเก็บบางส่วน ชาวบ้านส่วนมากอ่านไม่ได้ การสำรวจคัมภีร์ไบเบิลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจสวดคัมภีร์ไบเบิลด้วยการขีดด้วยแอลกอฮอล์ เพื่อขีดชื่อราและคราบต่างๆ บนคัมภีร์ไบเบิล แล้วตากให้แห้งจึงจัดเป็นหมวด แล้วห่อด้วยผ้าเดิม มัดด้วยเชือกเป็นอย่างดี

สามารถเปิดอ่านได้อย่างสะดวกในครั้งต่อไป

จากการสำรวจพบคัมภีร์ไบเบิลจำนวนมากและไม่อยู่ในบัญชีสำรวจของโครงการสำรวจเอกสารโบราณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อ พ.ศ. 2527-2530 โดยมูลนิธิโตโยตา ประเทศญี่ปุ่น เพราะอำเภอนาแกอยู่ในเขตเทือกเขาภูพาน สถานการณ์ความขัดแย้งกำลังคลี่คลาย ทำให้คัมภีร์ไบเบิลมีความสมบูรณ์สามารถสะท้อนมิติทางวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาพบมิติทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน คือ ในคำปรารภของคัมภีร์ไบเบิลบางฉบับได้ขอานิสงส์ให้มีรูปร่าง ผิวพรรณ และหายจากความเจ็บป่วย ซึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชุมชนว่า พ.ศ. 2488 เกิดโรคฝีดาษในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านที่ติดต้อมีลักษณะร่างกายเป็นตุ่มและเสียชีวิตในเวลาต่อมา พ.ศ. 2515 เกิดเหตุการณ์แห้งแล้ง ชาวบ้านได้นำคัมภีร์ไบเบิล พญาคันคากมาเทศน์ขอฝน และทำให้ฝนตก ชาวบ้านจึงเชื่อว่าคัมภีร์ไบเบิลมีความศักดิ์สิทธิ์จริง จึงแสดงให้เห็นว่าความทรงจำของชุมชนกับการใช้คัมภีร์ไบเบิลได้บอกเล่าเรื่องราวชีวิตที่สามารถนำมาร้อยเรียงเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มาสนใจ

ผู้เขียนไบเบิลที่พบมากคือ พระอาจารย์อุปัฏฐก ท่านเป็นอดีตเจ้าอาวาสและมีความเชี่ยวชาญด้านการจารคัมภีร์ไบเบิล และได้เปิดสำนักเรียนขึ้น ท่านมีชื่อเสียงด้านการเทศน์พระเวสสันดร จนมีชื่อเสียงในลุ่มน้ำก่ำ เมื่อท่านเดินทางไปเทศน์ที่หมู่บ้านต่างๆ ได้นำ ไหพิมาน ไปแจกจ่ายแก่ญาติโยมด้วย ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ญาติโยมรู้จักไหและบ้านพิมานเป็นอย่างดี นอกจากนั้นเส้นทางการค้าขายให้บ้านพิมานมีความเกี่ยวข้องกับเกลือบ้านซอง และปลา ในลุ่มน้ำก่ำ ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจ

จากมิติทางวัฒนธรรมที่พบในคัมภีร์ไบเบิลน่าจะจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งการศึกษาของ สมัย วรรณอุดร (2559) เรื่อง คัมภีร์ไบเบิลกับกระบวนการสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านเอกสารโบราณวัดศรีจันทร์ ชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอมือง จังหวัดเลย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้เสนอว่าเมื่อมีการสำรวจจัดเก็บและอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิลแล้ว ได้จัดทำเป็นนิทรรศการ แผ่นป้ายวิชาการ จัดแสดงไว้โดยความร่วมมือของชุมชนจะได้เรียนรู้และสืบทอดกันต่อมา อย่างไรก็ตามหากมีการจัดสร้างหลักสูตรท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์ชุมชนและอักษรโบราณน่าจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป ส่วนการศึกษาของ พระชยานันท์ และคณะ () ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การสร้างแหล่งการสร้างแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ควรเกิดขึ้นโดยความเห็นพ้องและฉันทานุมัติที่เห็นควรให้มีการสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนเห็นความสำคัญของคัมภีร์ไบเบิลานเพื่อที่จะเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาอันดั่งงามต่อไป
2. ควรมีการเรียนการสอนเรื่องอักษรธรรมอีสานแก่เด็กเยาวชน เพื่อให้เกิดภูมิปัญญาและสืบทอดอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ศักดิ์ ราวรินทร์. (2553). ระบบการจัดการคัมภีร์ไบเบิลานวัดมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณัฐกรรณ์ คำลุน. (สัมภาษณ์). อธิราชย์ นันขันตี. (ผู้สัมภาษณ์). (2 กุมภาพันธ์ 2562).
- ทศพล อัจหาญ.(2542). ข้าโอกาสพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธวัช ปุณโณทก. (2530). จารึกสมัยไทย-ลาว. กรุงเทพฯ : อักษรกิจ.
- นิกร พ่อเพี้ยโคตร. (สัมภาษณ์). อธิราชย์ นันขันตี. (ผู้สัมภาษณ์). (16 กุมภาพันธ์ 2562).
- ไบสี เพชรฤทธิ์. (สัมภาษณ์). อธิราชย์ นันขันตี. (ผู้สัมภาษณ์). (25 เมษายน 2562).
- ประวิทย์ คำพรหม. (2546). ประวัติอำเภอธาตุพนม. นครพนม : องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนม.
- พระครูบพิตรจันทโรภาส. (สัมภาษณ์). อธิราชย์ นันขันตี. (ผู้สัมภาษณ์). (5 เมษายน 2562).
- พระครูสุวรรณนพคุณ. (สัมภาษณ์). อธิราชย์ นันขันตี. (ผู้สัมภาษณ์). (2 กุมภาพันธ์ 2562).
- พระชนานันท์มณี และคณะ (2562) การสืบค้นและการอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิลานล้านนาของวัดเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นภาคเหนือ ใน วารสารมหาจุฬานาครทรรณ. 6(1) (ม.ค.- มี.ค.). 128-145.
- วิทยาลัยครูมหาสารคาม. (2530). บัญชีสำรวจคัมภีร์ไบเบิลานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เล่มที่ 12.
- มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทยญี่ปุ่น.
- สมัย วรรณอดร. (2559). คัมภีร์ไบเบิลานกับกระบวนการสร้างสรรค์เรียนรู้ชุมชนด้านเอกสารโบราณวัดศรีจันทร์

- ชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. ใน
วารสารดำรงวิชาการ. 15(2) (ก.ค.-ธ.ค.). 89-116.
- สมัย วรรณอุตร. (2547). มิติทางวัฒนธรรมจากคัมภีร์ไบเบิลน ศึกษากรณีจังหวัด
มหาสารคาม. มหาสารคาม : โครงการอนุรักษ์ไบเบิลนในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ มหาวิทยาลัยนครพนม.
- สุรจิตต์ จันทร์สาขา. (2543). เมืองมุกดาหาร. มปท., 48-49.
- สุรัตน์ วรารัตน์. (2539). กะเลิงบ้านบัว . ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.